

พจนานุกรมไทย-ไทย เก่าที่สุด: พจนานุกรมของ เจ.คัสเวล และ เจ.เอช.แซนด์เลอร์

สุริย์รัตน์ บำรุงสุข

บทคัดย่อ

พจนานุกรม A Dictionary of Siamese Language ของ เจ.คัสเวล และเจ.เอช.แซนด์เลอร์ จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2388 เป็นพจนานุกรมภาษาไทยที่เก่าที่สุด มีจุดเด่นคือ ต้นฉบับเป็นลายมือเขียน แบ่งคำออกเป็น 17 หมวด เรียงลำดับคำตามเสียงพยัญชนะต้น มีคำศัพท์รวมทั้งสิ้น 9,939 คำ

เมื่อพิจารณาด้านคำศัพท์ พบว่าเป็นพจนานุกรมศัพท์ทั่วไป มีลักษณะเป็นการรวบรวมคำศัพท์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในภาษา แต่มีจุดเด่นคือ มีการแบ่งระดับคำศัพท์ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ คำกษัตริย์ คำพระ คำบ้านนอก และคำหยาบ

ด้านการให้นิยามความหมายของคำศัพท์ พบว่ามี 6 ลักษณะได้แก่ การให้คำนิยาม การอธิบาย การเปรียบเทียบ การให้นิยามเป็นคำตรงกันข้าม การยกตัวอย่างและการบอกคำไวพจน์

Abstract

A Dictionary of Siamese Language by J.Caswell and J.H.Chandler published in 1845, is the oldest Thai language dictionary. The original manuscript was written by hand. The words are divided into 17 categories and are arranged by the sound of the initial consonant. There are a total of 9,939 words.

The dictionary is an overall linguistic dictionary containing words general use in the language. An outstanding feature is that there is a division of words into four level of use : the vocabulary of royal persons of monks and of country folk and crude words and last one is taboo words.

Meanings are given in six ways: giving definitions, explanations, comparisons, antonyms, examples, synonyms.

พจนานุกรม เป็นคำสมาสจากคำว่า พจนะ หมายถึง คำพูด สมาสกับคำว่า อนุกรม หมายถึง ลำดับ ระเบียบ หรือชั้น รวมความหมายแล้ว พจนานุกรมคือ หนังสือที่รวบรวมและเรียงลำดับไว้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 ได้ให้นิยามคำว่า พจนุกรม หมายถึง “หนังสือว่าด้วย ถ้อยคำในภาษาใดภาษาหนึ่ง เรียงตามลำดับตัวอักษร โดยทั่วไปจะบอกความหมายและที่มาของคำ เป็นต้นด้วย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 753)

เมื่อกล่าวถึงพจนานุกรมภาษาไทยในยุคแรก พจนานุกรมที่เป็นที่รู้จักและนำมาใช้อ้างอิงกันอย่างแพร่หลายในวงวิชาการน่าจะเป็น อักขรวิธานศรึบัท (Dictionary of the Siamese Language) ของหมอบรัดเล (Bradley) ซึ่งพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2416 เป็นพจนานุกรมประเภทที่นำศัพท์ซึ่งอาจเป็นคำ หรือสำนวนมาเรียงลำดับกัน โดยยึดระบบอักขรวิธีไทยตามตำราแบบเรียนภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้น และในบางกรณีก็ใช้เสียงเป็นเกณฑ์ในการเรียงลำดับศัพท์ด้วย ซึ่งมีหลายคนเข้าใจว่าอักขรวิธานศรึบัท ของหมอบรัดเลเป็นพจนานุกรมไทย-ไทยเล่มแรก

ในความเป็นจริง พจนานุกรมในยุคแรกของไทยยังมีอีกหลายฉบับ ตามที่ ชีระพันธ์ ล.ทองคำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการทำพจนานุกรมไทย-ไทย: อดีต-ปัจจุบัน ซึ่งกล่าวถึงพจนานุกรมฉบับบุกเบิก ของไทย (พ.ศ. 2207-2434) ว่าประกอบด้วย “คำฤๅษี ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พจนานุกรมไทย-ไทย ของ Caswell และ Chandler ลัปะ พะจะนะ พาสาทิ ของ Pallegoix และ อักขรวิธานศรึบัท ของ Bradley” (ชีระพันธ์ ล. ทองคำ, 2535: 60)

กล่าวได้ว่าพจนานุกรม A Dictionary of the Siamese Language ของ เจ.คัสเวล และ เจ.เอช. แชนด์เลอร์ เป็นพจนานุกรมภาษาไทยที่เก่าที่สุด จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2388 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พจนานุกรมนี้มีต้นฉบับหลงเหลืออยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ และที่ราชบัณฑิตยสถาน ต้นฉบับเป็นลายมือเขียนอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมมาก ตัวหนังสือบางแห่งขีดจาง บนปกมีข้อความว่า “A Dictionary of the Siamese Language. Prepared by Native Assistants under the Supervision of Rev. J. Caswell. Copied and Enlarged by J. H. Chandler, Bangkok, Siam 1864”

ในปี พ.ศ. 2544 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้นำพจนานุกรมเล่มนี้มาจัดพิมพ์ใหม่เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง 84 ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหนังสือในโครงการ จัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือและเอกสารที่ทรงคุณค่าลำดับที่ 4 จากคำนำสำนักพิมพ์ (คัสเวล, 2544: คำนำ) ได้กล่าวไว้ว่า

พจนานุกรมไทย-ไทย ฉบับของ เจ.คัสเวล และ เจ.เอช.แชนด์เลอร์ เป็น พจนานุกรมภาษาไทยภาษาเดียวเล่มแรกซึ่งจัดทำขึ้น ในปี พ.ศ. 2388 คือ ในสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เข้าใจว่าคัสเวล คงได้จัดการให้คนไทยทำพจนานุกรมฉบับนี้ขึ้นมา แล้วต่อมาแชนด์เลอร์คงจะได้คัดลอก และเพิ่มคำศัพท์ให้มากขึ้น

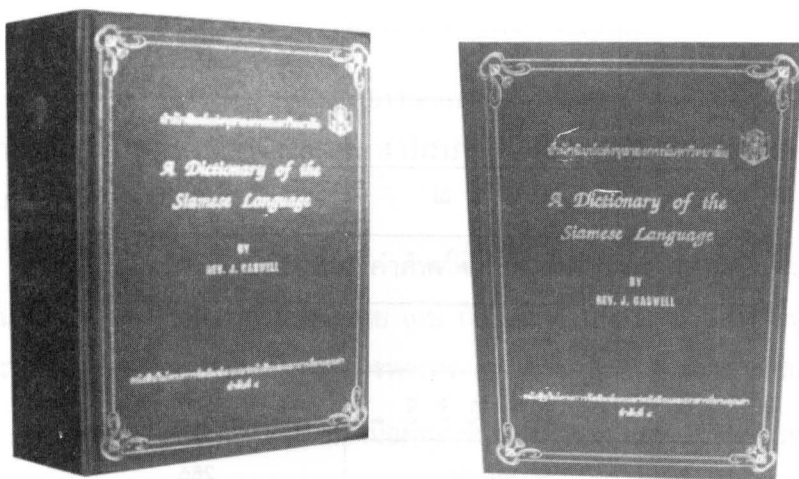
การศึกษาพจนานุกรมที่เก่าที่สุดในประวัติพจนานุกรมของประเทศไทยเป็นสิ่งที่น่าสนใจในหลายๆ ด้านในฐานะที่เป็นพจนานุกรมภาษาไทยฉบับแรก เช่น ด้านรูปแบบการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทย ด้านการเรียงลำดับคำ ลักษณะเฉพาะของเนื้อหา วิธีการให้นิยามความหมายของคำศัพท์ และด้านประวัติความเป็นมาของคำ

ผู้ศึกษาสนใจพจนานุกรมไทย-ไทย (A Dictionary of the Siamese Language) ของ เจ.คัสเวล และ เจ.เอช.แซนด์เลอร์ เนื่องจากเป็นพจนานุกรมที่นับได้ว่าเป็นพจนานุกรมภาษาไทยเดียวที่เก่าที่สุดของไทย ความสำคัญของพจนานุกรมนี้อาจถือเป็นพจนานุกรมไทย-ไทยที่เก่าที่สุดในประวัติพจนานุกรมประเทศไทยเท่าที่มีตัวเล่มให้เห็นก็ว่าได้

ลักษณะของพจนานุกรม

พจนานุกรม A Dictionary of the Siamese Language ของ เจ.คัสเวล และ เจ.เอช.แซนด์เลอร์ เป็นพจนานุกรมภาษาไทยเดียว กล่าวคือใช้ภาษาไทยภาษาเดียวในการเรียบเรียงตลอดทั้งเล่ม ทั้งคำหลักที่ให้ไว้เป็นคำไทย และบทนิยามศัพท์ก็เป็นภาษาไทยทั้งหมด

หากใช้เกณฑ์การแบ่งประเภทของพจนานุกรมตามขนาด พบว่าพจนานุกรมของ เจ.คัสเวล และ เจ.เอช.แซนด์เลอร์ ฉบับที่ผู้เขียนใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นฉบับที่สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้นำมาพิมพ์ใหม่โดยรักษารูปแบบตามต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นลายมือเขียน ถือว่าเป็น “พจนานุกรมฉบับตั้งโต๊ะ College dictionary หรือ Desk dictionary” (ธีระพันธ์ ล.ทองคำ, 2535: 6) มีลักษณะเป็นพจนานุกรมขนาดกลาง คือ มีขนาดความกว้าง 5.5 นิ้ว ยาว 7 นิ้ว และสูง 3 นิ้ว มีจำนวน 17 หมวดอักษร มีคำศัพท์จำนวนทั้งสิ้น 9,939 คำ

ภาพพจนานุกรมไทย-ไทย A Dictionary of the Siamese Language ซึ่งจัดพิมพ์ใหม่โดย
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเรียงลำดับคำ

พจนานุกรมในปัจจุบันโดยทั่วไปจะเรียงลำดับพยางค์ตามตัวอักษร คือ ก ข ฃ ค ฅ ฯลฯ จนถึง ฮ ไม่ได้ลำดับตามเสียง เช่น จะค้นคำ ทราบ ต้องไปหาในหมวดตัว ท จะค้นคำ เหม่า ต้องไปหาในหมวดตัว ห ...ลำดับตามพยางค์ก่อนเป็นสำคัญ แล้วจึงลำดับตามรูปสระ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1)

ธีระพันธ์ ล.ทองคำ (2535: 34-36) กล่าวถึงพจนานุกรมไทย-ไทยของ เจ.คัสเวลล์ ว่า “พจนานุกรมเล่มนี้ไม่ได้เรียงศัพท์ตามลำดับตัวอักษรไทย (ก-ฮ) หรือเรียงศัพท์ตามเสียงไทยเมื่อถ่ายเสียงเป็นตัวโรมัน และเรียงลำดับตามลำดับอักษรโรมัน (A-Z) อย่างเคร่งครัดเป็นระบบ ไม่มีการเรียงลำดับสระและพยางค์ท้าย ไม่บอกเลขหน้า ศัพท์ทุกคำเป็นศัพท์หลัก (คำตั้ง) จึงไม่มีศัพท์รอง (ลูกคำ)”

ผู้เขียนเห็นว่าพจนานุกรม A Dictionary of the Siamese Language ของ เจ.คัสเวลล์ และ เจ.เอช.แซนด์เลอร์ เป็นพจนานุกรมภาษาไทยที่ไม่ได้จัดเรียงคำศัพท์ตามลำดับอักษร ก-ฮ เช่นเดียวกับพจนานุกรมในปัจจุบัน เหตุผลอาจเนื่องด้วยไม่มีระบบที่เคร่งครัดในการถ่ายถอดคำศัพท์ หากแต่กล่าวได้ว่าใช้วิธีการเรียงลำดับคำตามเสียงพยางค์ต้น ดังนั้น คำศัพท์ ก ข และ ค จึงมาอยู่รวมกัน เนื่องจากออกเสียงพยางค์ต้นเป็น / k และ kh / หรือ อักษร ง และ หง มาอยู่ในหมวดเดียวกัน เนื่องจากออกเสียงพยางค์ต้นนำเป็นเสียง / ŋ / เหมือนกัน

จากการศึกษาคำศัพท์ในพจนานุกรมพบว่า พจนานุกรมเล่มนี้ได้แบ่งคำศัพท์ออกเป็น 16 หมวดเรียงตามลำดับเสียงพยางค์ต้น ดังนี้

หมวดที่	อักษร	จำนวนคำ
1.	ก ข ค	1,464
2.	ง หง	109
3.	จ ฉ ช ฌ	495
4.	ซ ทร ส ศ	628
5.	ด	161
6.	ต ถ ท ฐ ฑ	680
7.	น หน ฌ	286
8.	บ ป ผ ภ พ	1,190

หมวดที่	อักษร	จำนวนคำ
9.	ฝ ฟ	107
10.	ม หม	378
11.	ย อย หญ	257
12.	ร	294
13.	ล หล ฟ	352
14.	ว หว	215
15.	ท ฮ	208
16.	อ	445
17.	Supplement	2,670
รวม		9,939

ลักษณะเฉพาะของเนื้อหา

เมื่อพิจารณาด้านขอบเขตและลักษณะเฉพาะของเนื้อหา พบว่ามีลักษณะเป็นพจนานุกรมศัพท์ทั่วไป (Overall linguistic dictionary) กล่าวคือไม่มีการจำกัดขอบเขตของเนื้อหาคำศัพท์ มีลักษณะเป็นพจนานุกรมที่รวบรวมคำศัพท์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในภาษาไทยในสมัยนั้น

นอกจากคำศัพท์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในภาษาแล้ว ผู้เขียนพบว่าคำศัพท์บางคำมีการจัดระดับของการใช้คำศัพท์คำนั้นๆ ด้วย โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ คำกษัตริย์หรือคำสูง คำพระ คำบ้านนอก และคำหยาบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **คำกษัตริย์** หรือคำสูง หมายถึง คำศัพท์ที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ หรือบุคคลชั้นสูงในสังคม เช่น คำว่า ขนง เขนย เกษ กันแสง ค่อนทรวง แกล กราบทูล กริ้ว ทิวคต ดำเนียร ทำมะรง ดำหรัต ถวาย ถวายบังคม ฮาพระกร เทอ ดรัช ละลาด ตัวอย่างเช่น

ค่อนทรวง นั่นคือร้องไห้แลเอามือตีทูปเข้าที่อกตัวเองนั้นเรียกว่า ค่อนทรวง ปนคำสูง (หน้า 134)

ละลาด นั่นคือ หน้าผาก ปนคำกระษัตริ (หน้า 666)

2. **คำพระ** หมายถึง คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะพระภิกษุ เช่น คำว่า กะปี่ บอพิตร ฉัน ฉันจันทัน ปะเดียง เมณฺฐน ตัวอย่างเช่น

ปะเดียง นั่นคือนิมนทีกว่า คืออาราธนาทีกว่า แปลคำว่าด้วยพระสงฆ์ (หน้า 496)

เมณฺฐน นั่นคือร่วมประเวณีด้วยหญิงนั้น เรียกว่าเมณฺฐน แปลคำฝ่ายพระสงฆ์ (หน้า 584)

3. **คำบ้านนอก** และคำชาวเมือง หมายถึง คำศัพท์ที่ใช้พูดต่างจังหวัดไม่ใช่คำที่ชาวเมืองใช้ ทั้งนี้ในพจนานุกรมจะเปรียบเทียบคำศัพท์ที่เรียกว่าเป็นคำบ้านนอก กับคำชาวเมือง ด้วย ตัวอย่างเช่น คำว่า กะเดิด กะเบียง โขม่ง ตู ละเวด ตัวอย่างเช่น

กะเดิด นั่นคือยักนั๊ก ลำบักนั๊ก เหมือนคำคนพูดเป็นบ้านนอก ว่าเจ้าอย่าไปเลย กะดักกะเดิดนั๊ก คำชาวเมืองพูดว่า ประดักประเดิดนั๊ก (หน้า 47)

กะเบียง นั่นคือพาโลเรือนที่มีหลังคาแฝกกันนั้นเรียกว่า กะเบียง แปลคำบ้านนอก ชาวเมืองเรียกกระเบียง อีกประการหนึ่ง เหมือนบุตรภรรยาสี่เค้าซ้อมเค้าให้แก่ บิดาแลสามี ด้วยจะมีธุระไปทางไกลนั้น ก็เรียกว่าต่ากะเบียงแปลคำบ้านนอก ชาวเมืองเรียกว่าสะเบียง เหมือนคำพูดว่าต่ากะเบียงไปกิน ต่าเสเบียงไปกิน (หน้า 63)

4. **คำหยาบ** คือ คำหยาบคาย คำดำ หรือคำสวด เช่น คำว่า เคอะ ด่า แดกให้ ตวั๊ก ถอก ตูด ถ้อย บัก มึง ลึง สำหรับ ตัวอย่างเช่น

เคอะ นั่นคือเป็นคำหยาบ เหมือนคำพูดว่าคนนั้นดูหน้าเคอะหน้ากาก คือ หน้าไม่ดี (หน้า 154)

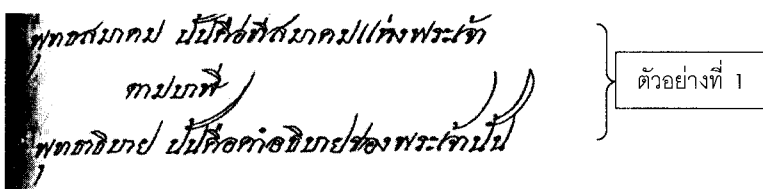
สำหรับ นั่นคือพูดเป็นคำหยาบๆ เรียกว่าสำหรับ (หน้า 285)

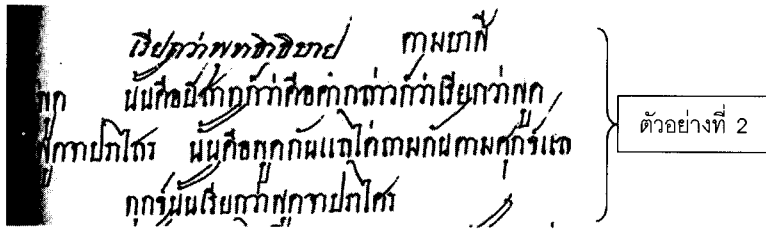
ถอก นั่นคือเป็นชื่อเรียกที่ลับของผู้ชาย นั่นแปลคำหยาบ (390)

ลายมือและการใช้เครื่องหมายวรรคตอน

ลักษณะเด่นของพจนานุกรมภาษาไทยของ เจ. ศัสเวล และ เจ. เอช. แซนเลอร์ คือเป็นพจนานุกรมที่มีต้นฉบับเป็นลายมือเขียน ซึ่งเป็นลายมือที่เขียนอย่างเป็นระเบียบและสวยงามคล้ายลายมือแบบอาลักษณ์ ลักษณะตัวอักษรเป็นแบบเล่นหางตัวอักษร

แม้ว่าต้นฉบับพจนานุกรมจะเป็นลายมือเขียน แต่พบว่ามิใช่ผู้เขียนหลายคนร่วมกันคัดลอก เนื่องจากมีลายมือแตกต่างกัน ดังตัวอย่างจากหน้า 522

นอกจากการบันทึกรายการคำศัพท์แล้ว ผู้เขียนยังพบว่ามีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนประกอบการเขียน ในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1. เครื่องหมาย :

เมื่อจบท้ายนิยามคำศัพท์แต่ละคำ จะมีเครื่องหมาย : ประกอบท้ายคำศัพท์ ตั้งแต่หน้า 1 ถึงหน้า 420 ดังตัวอย่างคำศัพท์จากหน้า 5

กะทป นันคือทุกเขา ๆ ได้ยินขัณมิโกอินขัณเสียก
 ำกะเซินทป
 กะธาย นันคือหนงอนเขบเจกตักยกับกะธอนัน
 เสียกกำกะธาย
 กะธบ นันคณมกัเหมือนกบกะธบ แก่ทักไ
 ยินกัพกนันทกค

2. เครื่องหมายปีกกา

ผู้ศึกษาพบว่ามีการใช้เครื่องหมายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเครื่องหมายปีกกาในปัจจุบัน ประกอบร่วมกับคำศัพท์ เพื่อแสดงว่าคำศัพท์ที่อยู่ในเครื่องหมายปีกกามีความหมายร่วมกัน โดยเครื่องหมายดังกล่าวสามารถใช้ประกอบได้ทั้งตัวอักษร และ ตัวเลข ตัวอย่างเช่นคำว่า พระบรมสาครเพชร พระบรมญาณ พระพุทโธเจ้า พระมุนี และพระมุนีนารถองค์ ซึ่งมีความหมายร่วมกันคือ หมายถึงชื่อของพระพุทโธเจ้า จะใช้เครื่องหมายปีกกาคอบคำศัพท์เหล่านั้นไว้ ดังตัวอย่างคำศัพท์จากหน้า 549

พระบรมจักรวโร
 พระบรมญาณ
 พระกกุโธ
 พระมุนี
 พระมุนีนารถองค์
 เกตตักเป็นชื่อแก่พระบาทสมเด็จพระ

3. เครื่องหมายที่ใช้ในกรณีต้องการแก้ไขหรือยกเลิกข้อมูล

เนื่องด้วยต้นฉบับเป็นลายมือเขียน ดังนั้นหากเกิดความผิดพลาดในการเขียนทั้งกรณีต้องการแก้ไข หรือการยกเลิกข้อมูล ผู้เขียนจะใช้เครื่องหมายมาประกอบแสดงการยกเลิก หรือแก้ไขข้อมูล เครื่องหมายที่พบมี 5 ประเภท ได้แก่

- 3.1 เครื่องหมาย - ใช้ขีดฆ่าคำหรือตัวอักษรที่ไม่ต้องการ เช่น คำว่า หญิง (หน้า 72) เขียนผิดเป็น ห อยিং จึงใช้เครื่องหมาย - ขีดฆ่าตัวอักษร ห และ อยিং และแก้ไขใหม่เป็น “หญิง” ดังตัวอย่าง

ห อยিং หญิง

- 3.2 เครื่องหมาย = ใช้ขีดฆ่าคำ หรือตัวอักษรที่ไม่ต้องการ เช่น คำว่า เป็น (หน้า 55) เขียนซ้ำกันสองคำ จึงใช้เครื่องหมาย = ขีดฆ่าคำว่า “เป็น” ออกจากข้อความ 1 คำ ดังตัวอย่าง

กะทัน จักประการหนึ่งเหมือนนกกดกนัยถึง
หนึ่งถึงใจ แลทำการระกาทิยานนออกม
นั้นก็เรียกกว่ากะทันนกก จักประการหนึ่งเป็น
หนึ่ง ถึงที่กดกับออกนอกเรียกกว่ากะทันออก
เหมือนคำพูดว่ามันกะทันนกกดกับออกมแล้ว :

- 3.3 เครื่องหมาย || ใช้ขีดแก้ไขสระ หรือวรรณยุกต์กรณีเขียนผิด เช่น คำว่า “ใช้ (หน้า 85)” เขียนผิดเป็น “ไซ้” จึงใช้เครื่องหมาย || ขีดแก้ไขสระจากสระไอ เป็น “สระเออ” ดังตัวอย่าง

ไซ้ใช้ให้

- 3.4 เครื่องหมาย ^ ใช้ในกรณีต้องการเติมตัวอักษรหรือคำศัพท์ เช่น คำว่า “กะโดด (หน้า 46)” มีการใช้เครื่องหมาย ^ เติมคำว่า “โลดไป” ระหว่างคำว่า “ไป” และคำว่า “เรียกว่า” ดังตัวอย่าง

ไปโลดไป
เรียกว่า

3.5 เครื่องหมาย X ใช้ในกรณีต้องการเติมตัวอักษรในคำศัพท์ เช่น คำว่า “หนอง (หน้า 346)” มีการใช้เครื่องหมาย X เติมอักษร “ห” ในคำว่า หนอง กลายเป็น “หนอง” ดังตัวอย่าง

ให้หนองแปล
ห

วิธีนิยามความหมายของคำศัพท์

การนิยามคำ คือการอธิบายหรือการให้ความหมายของคำ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพจนานุกรม พจนานุกรมของ เจ.คัสเวล และ เจ.เอช.แซนด์เลอร์ มีวิธีนิยามความหมายของคำศัพท์ 6 ลักษณะ ได้แก่ การให้คำนิยาม การอธิบาย การเปรียบเทียบ การให้นิยามเป็นคำตรงกันข้าม การยกตัวอย่าง และการบอกคำไวพจน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การให้คำนิยาม

คำว่า “นิยาม” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 590) ให้ความหมายว่า หมายถึง การกำหนด, ทาง, อย่าง, วิธี คำศัพท์ส่วนใหญ่ในพจนานุกรมของเจ.คัสเวลฯ ที่ใช้วิธีการให้คำนิยามนั้น มักเป็นคำยืมจากภาษาบาลี หรือเป็นคำที่เป็นชื่อเฉพาะต่างๆ เช่น กาฝาก ข้าพะเจ้า กุศล เงือก งอด หง่าว ดับจิตร์ ดาวประจำเมือง ฝิดาษ ฝึกระสือ มะเร็ง มาตุคาโม มือ หมาจิ้งจอก ไม้เอ้ ไม้แเอ้ ไม้ไ้อ้ เลื่อมใส ลาว เลื่อม ลังการภรณ์ เลี่ยงผา เช่น

ไม้เอ้ นั้นเป็นชื่อแห่งไม้ในหนังสืออย่างหนึ่ง อย่างนี้ เ (หน้า 587)

ลังการภรณ์ นั่นคือเครื่องประดับ ตามบาฬี (หน้า 676)

เลี่ยงผา นั่นคือเป็นชื่อแห่งสัตว์อยู่ในป่าอย่างหนึ่ง (หน้า 681)

2. การอธิบาย

อธิบาย หมายถึง การไขความ, ขยายความ, ชี้แจง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546: 1324) คำศัพท์ส่วนใหญ่ในพจนานุกรมฉบับนี้จะใช้วิธีการให้นิยามความหมายคำศัพท์ด้วยการอธิบาย และใช้คำว่า “นั่นคือ....” นำหน้าบทนิยามความหมาย เช่น

แห่ง นั่นคือตกไปสูญไปเหมือนกับหญิงเมื่อมีครรภ์ได้เดือนหนึ่งสองเดือนสามเดือนแล้วครรภ์นั้นก็ตกไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งก็ตีแลมิได้มีเหตุแลตกไปเองก็ตีอย่างนี้แลเรียกว่าแห่งลูก (หน้า 396)

- มิ่งขวัญ** นั่นคือเป็นทำเนียบโลกย์ เหมือนกับเด็กๆ ตกใจด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นต้นแล ร้องไห้ก็มิได้ร้องไห้ก็ดี มารดาบิดานั้น ก็เรียกมิ่งขวัญเด็กที่ตกใจนั้น มิ่งขวัญกลับมาอยู่กับเด็กดังเก่า นั้นอย่างนี้แล เรียกว่ามิ่งขวัญ (หน้า 595-596)
- วัง** นั่นคือประเทศที่เป็นที่อยู่ของพระศัทรนั้นเรียกว่าวัง อนึ่งประเทศแม่น้ำ ที่เป็นวังฤกลงไปนั้นก็เรียกว่าแม่น้ำฤกเป็นวังลงไป (หน้า 706)

3. การเปรียบเทียบ

การเปรียบเทียบคือการเปรียบสิ่งหนึ่ง กับอีกสิ่งหนึ่ง อาจเป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพ หรือเข้าใจเสียงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น หรือกรณีเปรียบเทียบความหมายของคำศัพท์ที่มีความหมาย ในทำนองเดียวกัน มักปรากฏคำว่า “เหมือนกับ หรือคล้ายกับ” ตัวอย่างเช่น ไครมคราม เขียว ชัน หง่าง เดียว โดย แหม่ ฟู ฟุบหมอบ ตะกี้ ตื้อ วัวเหวใจ หวาน หวาน หลด เลีย ดังตัวอย่าง

- หง่าง** นั่นคือเป็นชื่อแห่งเสียงอย่างหนึ่ง เหมือนกับเสียงแห่งระฆังนั้น เหมือนคำพูดว่า ไครตีระฆังดังหง่างทำไม (หน้า 212)
- หลด** นั่นคือเป็นชื่อแห่งปลาอย่างหนึ่งคล้ายกับปลาไหล (หน้า 681)
- เลีย** นั่นคือเอาลิ้นแลบกินเรียกว่าเลียกิน เหมือนกับหมาเป็นต้นนั้นมันเลียกินนั้น (หน้า 697)

4. การให้คำนิยามเป็นคำตรงกันข้าม

วิธีการหนึ่งที่ใช้ในการให้คำนิยามความหมายของคำศัพท์คือ การให้คำนิยามเป็นคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกับคำศัพท์หลัก เช่น ไกล ใกล้ คด แคว กว้าง งอ เจียบ ดัง ถี่ ต่ำ ถูก ตึง เหลล ละเอียด ลึก เล็ก แหลก หลับ ลืมตา แหลม มาก หมด มีด หนั้น เหมน ตัวอย่างเช่น

- ไกล** นั่นคือไม่ใกล้ (หน้า 180)
- ใกล้** นั่นคือไม่ไกล (หน้า 180)
- ดัง** นั่นคือเสียงไม่เบา เสียงก้องนักเรียกว่าดัง (หน้า 342)

5. การยกตัวอย่าง

วิธีการให้คำนิยามด้วยการยกตัวอย่างนั้น เป็นวิธีการที่ใช้ประกอบกับการให้คำนิยาม วิธีต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น คำศัพท์ส่วนใหญ่ในพจนานุกรมภาษาไทยที่ศึกษานี้ จะมีการยกตัวอย่าง เป็นตัวอย่างคำ สำนวน หรือประโยค เพื่อประกอบคำนิยามศัพท์ หรือคำอธิบายคำศัพท์ โดยใช้คำว่า “...เหมือนคำพูดว่า... หรือ ...ดั่งนี้...” เช่น

- เตี๋ยค่าง** นั่นคือ เหมือนคนจะกระทำซึ่งการต่างๆ มีแต่งหนังสือเป็นต้นแลแต่งไป
ยังไม่ทันจะสำเร็จ ก็มีการอื่นเหตุอื่นเข้ามาก็ละหนังสือนั้นเสียทิ้งไว้
หลายเดือนหลายปี อย่างนี้ก็เรียกว่าเตี๋ยค่าง เหมือนคำพูดว่าหนังสือ
ยังไม่แล้วยังค้างเตี๋ยอยู่ด้วย ธุระอื่นเข้ามา (หน้า 401)
- วิสันชะนี** นั่นคือเป็นชื่อแห่งจุดกลมๆ ที่ท้ายตัวหนังสือนั้นดูดังนี้ ะ (หน้า 702)
- ล้วง** นั่นคือ หยิบเอาควักเอา เรียกว่าล้วงเอา เหมือนคำพูดว่าใครมาล้วงหยิบเอา
เค้าศุกในมือนีไปหมด (หน้า 680)
- หลาบ** นั่นคือขีดเรียกว่าขีดหลาบ เหมือนคำพูดว่าครวนี้ข้าขีดหลาบแล้วไม่ทำ
อีกแล้ว (หน้า 689)

6. การบอกคำไวยากรณ์

ไวยากรณ์ หมายถึง คำที่เขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาก เช่น มนุษย์กับคน บ้านกับเรือน รอกับคอย ปากกับดง คำพังทิวว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1091) ในกรณีที่ คำศัพท์ที่ปรากฏในพจนานุกรมและมีลักษณะเป็นคำไวยากรณ์ จะมีข้อความว่า “...นั้นความก็เหมือนกับ... หรือ ...นั้นผู้อ่านไปดูเอาที่...นั้นเกิด” ตัวอย่างเช่น

- หลงไหล** นั้นความเหมือนหลงเหมือนกัน (หน้า 675)
- หลงละเลิง** นั้นความก็เหมือนกับหลงเหมือนกัน (หน้า 675)
- กะริบ** นั้นผู้อ่านไปดูเอาที่กะริบนั้นเกิด (หน้า 83)
- กะแอด** นั้นไปดูความที่กะแอด นั้นเกิด (หน้า 90)

สรุป

พจนานุกรม A Dictionary of the Siamese Language ของ เจ.คัสเวล และ เจ.เฮช.แซนด์เลอร์ ถือว่าเป็นพจนานุกรมภาษาไทยที่เก่าที่สุดในประวัติพจนานุกรมของประเทศไทย โดยมี เจ.คัสเวล เป็นผู้ดำเนินการให้คนไทยจัดทำ ซึ่งมีผู้ช่วยคัดลอกหลายคน และต่อมา เจ.เฮช.แซนด์เลอร์ ได้รวบรวม คำศัพท์เพิ่มเติมคำศัพท์ให้มากขึ้น (ส่วนที่เป็นหมวด Supplement)

การศึกษาพจนานุกรมของ เจ.คัสเวลฯ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของ “ภาษาไทยสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น” ได้เป็นอย่างดี ทั้งรูปแบบของลายมือ ระดับการใช้ภาษาที่เห็นได้จากการแบ่ง ประเภทของคำศัพท์ นอกจากนี้ยังได้ทราบความหมายของคำศัพท์ ซึ่งคำศัพท์หลายๆ คำกลายเป็น คำเก่ามีปรากฏในเอกสารโบราณเท่านั้น จึงถือได้ว่าการศึกษาพจนานุกรมนี้อื้อประโยชน์และช่วยให้เข้าใจ “พัฒนาการของภาษาไทย” ได้อย่างลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

- “จำนงค์ ทองประเสริฐ.” 2534. **พจนานุกรมไทยเก่าที่สุด**. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.tpschamnong.iit.net>. [วันที่เข้าถึง 12 กุมภาพันธ์ 2550].
- ทอง โรจนวิธาน. 2544. “นิยามคำในพจนานุกรมมีความสำคัญอย่างไร” **ศิลปวัฒนธรรม** 22, 5 (มีนาคม): 150-151.
- ธีระพันธ์ ล. ทองคำ. 2535. **การทำพจนานุกรมไทย-ไทย : อดีต-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2389-2533): รายงานผลการวิจัย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. 2517. “วิเคราะห์พจนานุกรมไทย” **วารสารรามคำแหง** (กรกฎาคม): 30-61.
- พรพิลาส เรืองโชติวิทย์. 2533. **การทำพจนานุกรม = Lexicography**. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- เอนก นาวิกมูล. 2533. “พจนานุกรมรุ่นแรกของไทย (ฝรั่งทำแทบทั้งนั้น).” **โลกหนังสือ** (มิถุนายน): 40-49.
- คัสเวล, เจ. 2544. **A Dictionary of the Siamese Language**. Copied and enlarged by J.H. Chandler. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.